

Als een tsunami

23 mei 2010

Misbruik in Kerk: reflectie op actueel debat

Br. René Stockman

Br. René Stockman is
Generale Overste van de
Broeders van Liefde

foto: Lieven Van Assche

Misbruik in Kerk: reflectie op actueel debat

We hoorden het woord “tsunami” vallen toen we met het onvoorstelbare nieuws werden geconfronteerd dat Mgr. Vangheluwe ontslag had genomen als bisschop van Brugge na bekend te hebben dat hij een minderjarige neef jarenlang had misbruikt. Ik was de weken daarna verschillende malen in de regio Brugge waar ik Kerkmensen mocht ontmoeten en daar kon ik vaststellen dat er een diepe wonde was geslagen. Er was ontmoediging, boosheid, er werden zware verwijten geuit en voor het woord vergeving was er weinig ruimte, althans niet tijdens de eerste weken. Zelfs de abdijs waar Mgr. Vangheluwe onderdak had gevraagd moest het in de media ontgelden. In de media verschenen analyses over de Kerk in België, over de zogenaamde doofpotpolitiek waaraan de Kerk zich schuldig had gemaakt, over de klachten die nu blijkbaar binnenstromden, over christenen die zich wilden laten ontdopen,... Neen, het voelde niet goed zich katholiek te noemen in België, en priesters werden zelfs openlijk nageroepen in onze steden. De bisschoppen togen naar Rome voor het geplande ad limina-bezoek, en sommigen noemden het een tocht naar Cannossa. Kerkleiders spraken en verbonden hun verontwaardiging met een diep mea culpa en er werd transparantie beloofd en ook gerealiseerd door het volle vertrouwen te geven aan de commissie die de misbruiken in Kerkverband moet behandelen.

Ondertussen zijn we een aantal weken verder en is het iets rustiger geworden en lijkt er meer openheid te komen om ook opnieuw de rede te laten spreken en zich niet alleen maar emotioneel te laten drijven.

Wat gebeurd is is erg, ja, zelfs zeer erg.

Los van alle emotionaliteit moeten we stellen dat wat er gebeurd is erg is, ja zelfs zeer erg. Hoe kan een priester die zich met dergelijke praktijken inlaat met zichzelf in het reine komen en zich bisschop laten wijden? Hier zit de cruciale fout van Roger Vangheluwe: het is niet omdat hij een zondig man was, want dat

is iedereen, maar omdat hij daden stelde en bleef stellen die onverenigbaar zijn met zijn levensstaat en zelfs crimineel zijn, dat hij nooit bisschop had mogen worden. Maar blijkbaar heeft hij toen meer geluisterd naar de lokroep van de passie van de macht dan naar de stem van zijn geweten en is hij eigenlijk op een gestructureerde manier een dubbelleven gaan leiden.

Twee zaken komen hier naar boven: de passie van de macht en het lei-

den van een dubbelleven. Niemand kan ontkennen dat de passie van de macht een grote passie is, een bij tijden niets ontziende passie die eenmaal ze iemand in haar greep heeft, nog met moeite te lossen is. Maar ook het misbruik van een minderjarige heeft uiteindelijk met macht te maken: men is als volwassene de machtige, men hoeft zich als seksuele partner niet te manifesteren aan een gelijke of een meerdere, maar aan iemand die a priori de mindere is, met dreigementen afgeschrikt kan worden of met beloften gepaaid kan worden. Bij ieder misbruik ligt dan ook de passie van de macht aan de grondslag: macht die ons doet vergeten dat we de andere nog moeten respecteren, macht die ons in de waan brengt dat we de andere kunnen gebruiken voor ons eigen welbevinden. De passie van de lust vindt hier een goede partner in de passie van de macht, want ook de lust kan passioneel toeslaan, ons het hoofd doen verliezen, ons de meest domme dingen laten doen, maar ons ook tot crimineel gedrag laten overgaan. En gecombineerd met de passie van de macht doet deze ons vergeten dat het een heilig principe is de andere, ieder andere onvoorwaardelijk te respecteren, ook op seksueel gebied. Het is dit onvoorwaardelijk respect dat door de passie van de macht wordt opzijgeschoven. Ieder die in leiding staat, en wie geeft niet ergens leiding, moet derhalve angstvallig waken dat hij zich niet laat innemen door deze passies van macht en genot die nauw met mekaar verbonden zijn en die de basis kunnen worden van het dubbelleven, waarvan ook hier sprake is. Het uitwendig beleven van een voorbeeldig spiritueel leven, en uiteindelijk zelf geloven dat men een spiritueel mens is, en tegelijk ruimte laten voor een leven waar de passies ons beheersen: het is dit dubbelleven waarvoor we ons moeten hoeden. Het is een gevolg van de ontwikkeling van een levensvreemde spiritualiteit die uiteindelijk uitgroeit tot wat we kunnen bestempelen als een spirituele hoogmoed. Men wil zich affirmeren als spiritueel voorbeeldig, doen alsof men op spiritueel vlak

eigenlijk beter is dan de andere, dat men het kwade wel weet te beheersen in het leven, maar eigenlijk verdrukt men het kwade dat in iedere mens aanwezig is, en wordt dit kwade als het ware in een aparte ruimte opgesloten waar het vrij spel krijgt en vooral geen invloed van de spiritualiteit ondergaat. Deze spirituele hoogmoed maakt ons blind voor onze volle realiteit, de menselijke natuur die tegelijk door God als goed is geschapen maar gekwetst is door het kwade. Het "ik" wordt als het ware vereenzelvigd met het goede waartoe men in staat is en de andere kant van de medaille wordt angstvallig buiten zicht gehouden, voor anderen, maar uiteindelijk ook voor zichzelf. Het wordt een blinde vlek die echter als een gevaarlijke olievlek het ganse leven kan bezoedelen.

Door naar het gebeuren te kijken waarmee we nu zijn geconfronteerd in dit misbruikschandaal, moeten we stellen dat Mgr. Vangheluwe misschien wel het slachtoffer is geworden van deze spirituele hoogmoed, en tegelijk moeten we in alle nederigheid vaststellen dat het gevaar van spirituele hoogmoed voor ons allen steeds om de hoek schuilt. Niemand is daarvan gevrijwaard.

Is dit dan een verontschuldiging voor het gedrag van de bisschop? Neen, voor de daad die werd gesteld past geen verontschuldiging: het is een intrinsiek verkeerde daad die op geen enkele manier goedgepraat kan worden en waarvan de persoonlijke schuld niet geminimaliseerd mag worden. Maar het plaatst de daad wel in een context die ons helpt om los te komen van de fixatie waarin dergelijke daden momenteel worden voorgesteld: alsof het allemaal daden zouden zijn die gepleegd werden door gevaarlijk zieke pedofielen die het ene slachtoffer na het andere maken zonder zich van schuld bewust te zijn. Pedofilie wordt bij de seksuele stoornissen gerekend, meer bepaald bij de parafilieën, en wordt juist gekenmerkt door een steeds terugkerende intense seksuele drang waaraan niet te ontkomen is en

waaraan de dader zich bijna dwangmatig moet overgeven. Dit zijn psychiatrisch zieke mensen die dan ook passend behandeld moeten worden en voorwie een beschermingsmaatregel moet worden uitgesproken. Ik denk niet dat we nu alle gevallen van seksueel misbruik bij deze categorie moeten of mogen onderbrengen. Er zijn er ook die deze daad hebben gesteld uit pure zwakte, omwille van een onverwerkte seksuele frustratie of een verkeerd beleefde seksuele beheersing of verblind door de passie en onder de invloed van de zonde, om dit woord in zijn volle betekenis te gebruiken, om daarna met veel schuldgevoel en pijn aan deze daad terug te denken, beseffend dat de daad nooit meer ongedaan gemaakt kan worden en alleen door eerlijke schuldbekentenis tot vergeving kan leiden en bij het slachtoffer via ootmoedige verontschuldiging hopelijk tot heling.

Seksueel misbruik alleen in de Kerk?

Recent onderzoek heeft uitgewezen dat 58 % van het seksueel misbruik in de gezinnen gebeurt, waarbij dus sprake is van incest, 34 % in de kringen van vrienden en burens, 4 % door personen in hiërarchie en de rest in andere situaties zoals sportclubs, jeugdverenigingen en dgl. Het is onder de 4 % door personen in hiërarchie dat het misbruik door priesters en religieuzen moet worden geplaatst, waarbij ze zeker niet de volle 4 % kunnen opeisen. Dit relativeert de ernst van de feiten niet, maar plaatst ze wel in een meer realistische context. Seksueel misbruik is van alle tijden, maar in tijden dat de seksualiteit haar menselijke waardigheid verliest door een overgeërotiseerde sfeer die maatschappelijk wordt gecreëerd, moet het ons niet verwonderen dat ook de aberraties op seksueel gebied toenemen. En hier gebeurt iets paradoxaals. Terwijl enerzijds een meer vrije seksualiteit wordt verkondigd en verdedigd, waarbij bv. pornografie via internet onbelemmerd te verkrijgen is, waarbij seksualiteit in steeds lossere relaties wordt be-

leefd, waarbij nog discussies worden gevoerd om de legale leeftijdsgrens voor seksuele betrekkingen te verlagen, waarbij op bepaalde momenten zelfs stemmen opgingen om de pedofilie niet als een misdaad te beschouwen wanneer de minderjarige daartoe zijn toestemming had gegeven, dit allemaal vanuit de visie dat alles wat met seksualiteit te maken heeft uit de taboesfeer moest worden gehaald, zien we plots, als een soort overacting, een absoluut taboe ontstaan tegen pedofilie. Herman De Dijn verwoordde dit zeer goed in zijn opinie op 30 april 11: "Wanneer met name op seksueel gebied alles mag, wanneer niets nog kwaad is, dan zet het kwaad zich vast op één punt, dat een absoluut taboe wordt, ook al is het – zoals typisch bij taboes – in zekere zin een willekeurig punt". Eigenlijk voelt men wel aan dat men op seksueel vlak veel te ver is gegaan, dat het toch niet gezond kan zijn dat pornografie zo de wereld overspoelt en dat men inderdaad een taboe, dat zijn reden van bestaan had, niet ongestraft kan doorbreken. En om zich toch nog moreel te verantwoorden, of zich moreel te tonen, gaat men zijn verontwaardiging hoog uitbazuinen tegen één element ervan, een element dat inderdaad grensoverschrijdend blijft: het seksueel misbruik van kinderen. Zo doet men ook niets tegen pornografie, maar kinderpornografie is absoluut verboden en wordt publiekelijk streng bestraft. Wanneer in China de pornografische websites worden geweerd, wordt zelfs gesproken van een schending van de mensenrechten. Het is alsof men hier bij ons in een nieuwe vorm van heksenverbranding is getreden: zich richten op de zondebok en deze met alle zonden van Israël beladen en met veel omhaal de woestijn in sturen, waarna men opnieuw zijn vrije gang kan gaan. We kunnen niet anders dan spreken van een dubbele moraal: op dezelfde pagina van de krant waar uitvoerig over kindermisbruik wordt verhaald, staat een reportage van een optreden van een wel heel schaars geklede en uitdagende Lady Gaga die vele mensen uit de bol deed gaan.

Opnieuw wil ik hier duidelijk stellen dat het helemaal mijn bedoeling niet is om kindermisbruik goed te praten of de schuld af te zwakken. Maar het lijkt mij schijnheilig over de hele seksuele revolutie en de daarbijhorende aberraties te zwijgen, en tegelijkertijd hoog van de toren te roepen wanneer een geval van kindermisbruik in de openbaarheid komt, en dan nog speciaal wanneer dit gebeurd is door personen met de Kerk verbonden. Beseffen we voldoende dat het hier eigenlijk tegelijk om een persoonlijke en gemeenschappelijke schuld gaat: de dader treft alle schuld, maar ook de maatschappij die een overgeërotiseerd klimaat creëert is medeplichtig, maar schuift deze medeplichtigheid van zich af door het kindermisbruik in een nieuw taboe op te sluiten, terwijl alle andere taboes overboord werden gegooid. Het is een element dat we zeker niet kunnen verzwijgen wanneer we met misbruik geconfronteerd worden. Erover zwijgen zou echt schijnheilig zijn en getuigen van schuldig verzuim.

Seksueel misbruik ook in de Kerk.

We kunnen echter niet ontkennen dat het bestaan van seksueel misbruik door priesters en religieuzen een zware smet is op de Kerk, zowel in het heden als in het verleden, en dat men alles moet doen om dit in de toekomst te voorkomen. Het is derhalve terecht dat men van een nultolerantie spreekt, want zich vergrijpen aan kinderen is een zware schuld. Een gemeend mea culpa is hier ten volle op zijn plaats. Men verwijze hier naar de tekst uit het evangelie waarbij Jezus zijn omstaanders aanmaant: "Maar wie één van deze kleinen die op Mij vertrouwen ten val brengt, kan beter met een molensteen om zijn nek in volle zee gegooid worden" (Mt. 18, 6). Als het gaat over misbruik van kinderen lijkt ook Jezus intolerant, omdat het de zwakken zijn, zij die niets kunnen of mogen zeggen, die het slachtoffer worden van de machtigen, van hen die het voor het zeggen hebben. De hele evangelische boodschap werpt

zich in het bijzonder op voor de verdediging van de zwakken, de armen, zij die voor hun rechten niet kunnen opkomen. Wanneer nu juist deze mensen het slachtoffer worden, is het normaal dat Christus harde taal spreekt. Het is dezelfde harde taal die we vandaag horen wanneer men zegt dat er voor Kerkmensen die zich overgeven aan kindermisbruik geen plaats is in de Kerk. Dit is en blijft een zware uitspraak, helemaal in lijn met de woorden van Christus zelf, maar die toch met enige omzichtigheid moet worden geuit, want met deze woorden worden deuren definitief gesloten, ook voor hen die na een eenmalige misstap echt tot inkeer zijn gekomen. Naast deze en andere uitspraken vindt men in het evangelie immers meer uitspraken die oproepen om aan de vergeving het laatste woord te blijven geven en niet tot zeven maar tot zeven maal zeventig maal toe. Het is en blijft een moeilijke aangelegenheid om de rechtvaardigheid en de barmhartigheid naast mekaar te laten bestaan; wanneer men de barmhartigheid laat zegevieren wordt men vlug van onrechtvaardigheid beschuldigd.

Wel is het juist te spreken van een zonde die in zijn zwaarste vorm de Kerk inwendig verwondt, en hier kan alleen persoonlijke heiliging het antwoord zijn. Het zijn deze woorden die we vandaag horen uit de mond van Paus Benedictus XVI, en het zijn de enige juiste woorden. Beking is hier het parool, zowel individueel als in groep.

Het misbruiken van kinderen en minderjarigen is objectief gezien dus steeds een zwaar vergrijp en alleen een radicaal optreden tegen het misbruik kan hier het juiste antwoord zijn. De houding die door de Aartsbisschop wordt ontwikkeld is dan ook de enige juiste houding en mag hopelijk tot de verwachte resultaten leiden.

Echter, zowel de verkrampte sfeer rond seksualiteit vóór de jaren '60 van vorige eeuw, als de seksuele revolutie die zich daarna heeft ontspon-

nen, hebben mogelijks wel seksueel misbruik in de hand gewerkt. Wanneer seksualiteit onbespreekbaar is en als passie steeds verdrongen moet worden en wanneer men in de opvoeding nalaat, ook in de opleiding van priesters en religieuzen die kiezen voor een celibataire levensstaat, om op een serene manier te spreken over seksualiteit en om aan mensen handreikingen te geven over hoe men in iedere levensstaat ook seksueel gezond kan leven, zonder in de frustratie terecht te komen of naar compensaties te moeten zoeken, zullen mensen in situaties komen waar ze met de seksuele passie helemaal in de knoei geraken en zichzelf als het ware verliezen. Wanneer deze mensen dan in een machtspositie staan, zoals vroeger dikwijls het geval was, is het de passie van de macht die de hand reikt aan de passie van de lust, en worden mensen waarover men zich machtig voelt de gemakkelijke slachtoffers. En dat is in het verleden wellicht geregeld gebeurd maar dit kwam amper aan de oppervlakte. Maar ook wanneer men in het andere uiterste kwam, waarbij ieder taboe rond seksualiteit werd doorbroken en men voortaan voortdurend blootgesteld wordt aan stimuli vanuit een overgeërotiseerde omgeving, is het niet denkbeeldig dat men op seksueel gebied de oriëntatie verliest. Dat neemt de schuld bij de daders niet weg, maar geeft wel een ander gewicht aan de uiteindelijke individuele morele verantwoordelijkheid. In beide gevallen blijft het belangrijk om een degelijke selectie door te voeren bij hen die geroepen worden tot het priesterschap of het religieuze leven, wetende dat de celibataire levensstaat een veeleisende levensstaat is die op het vlak van de seksualiteit geen compromissen duldt. Tegelijk kan de vraag gesteld worden of in de opleidingen voldoende en voldoende open over de seksualiteit en de seksualiteitsbeleving en het leven in onthouding werd gesproken. Lessen zullen echter altijd onvoldoende blijven indien het leven in onthouding niet ondersteund wordt door een vol spiritueel leven, een leven van gebed en een leren leven in een open relatie met de omgeving.

Heeft de Kerk zich bezondigd aan doofpotpolitiek, aan schuldig verzuim? Het is een vraag en een opmerking die vandaag dikwijls klinkt. Wellicht heeft de Kerk inderdaad niet voldoende en passend gereageerd wanneer men als hiërarchische overste van een misbruik op de hoogte werd gebracht. Men verwijderde meestal direct de dader en men hoopte dat met een daarbijhorende zware vermaning de persoon in kwestie zijn leven zou beteren. Men regelde de zaken intern, en wellicht heeft dit niet altijd getuigd van een professionele aanpak maar eerder van onmacht en onwetendheid. Het “in der minne regelen”, zoals dit nogal eens genoemd werd, was en is niet gelijk aan toedekken van een kwaad, maar past in de visie van het evangelie dat men bij een zonde de daad afkeurt en bestraft, maar dat men aan de persoon vergeving schenkt. Het laatste woord wordt aan de liefde en de vergeving gegeven die men tegenover de dader uitspreekt en toont. Men stond daarbij echter onvoldoende stil bij het leed dat dit misbruik had veroorzaakt en men had er meer aandacht voor om de goede naam van het instituut in stand te houden dan het slachtoffer direct te helpen. Dat is een terechte vaststelling. Maar dat is toch iets anders dan een gewilde doofpotpolitiek waarbij men zaken moedwillig zou verzwijgen, toedekken, doen alsof ze niet bestaan of bestonden en met zwijggeld de zaken afgrenzen. We kunnen m.i. niet spreken over schuldig verzuim wanneer men als hiërarchische overste niet naar het gerecht stapte om een confrater aan te klagen wanneer men zelf binnen de Kerk de nodige stappen had gezet. Dit was de politiek die toen binnen de Kerk heerste en die vandaag, recentelijk formeel en bewust verlaten is. Het is verkeerd toenmalige handelingen van bisschoppen en oversten vandaag te taxeren op een context die nieuw is. En opnieuw willen we hiermee niet beweren dat de handelwijze van voorheen de enige juiste was.

Is er nog ruimte voor heling en vergeving?

Toen Rik Torfs in een interview verklaarde dat hij toch nog sympathie bleef hebben voor bisschop Vangheluwe voor alles wat hij aan goed had gedaan, namen velen hem dat kwalijk. Blijkbaar kan het niet meer dat men een onderscheid tracht te maken en te behouden tussen de persoon en de daden die iemand stelt. Reeds Augustinus zei dat we de persoon onvoorwaardelijk moeten respecteren, maar de daad slechts voorwaardelijk. Dit was een zeer wijs onderscheid, echter niet altijd gemakkelijk te maken, en dit wordt opnieuw zeer acuut ervaren in heel de zaak van de misbruiken. Tegelijk lijkt het erop dat vele zaken steeds meer gaan in de richting van afrekening, in de zin van: “Ik was ooit zijn slachtoffer, nu is het tijd dat hij mijn slachtoffer wordt”.

Woorden als vergeving en heling vinden nog moeilijk een plaats in het ganse debat, en dat is spijtig, meer zelfs, totaal verkeerd.

Vergeven is niet een kwaad goedpraten of doen alsof iets wat onjuist is, nu plots juist wordt. Vergeven is een moeilijke opgave waartoe we allen voortdurend worden opgeroepen, en indien er geen vergeving meer mogelijk is, zal ook het samenleven een onmogelijke zaak worden. Vergeven is, en nu spreek ik uitdrukkelijk als gelovige, in de voetstappen van God treden die met Zijn liefde altijd aanwezig is en aanwezig blijft en die deze liefde aan de mens heel speciaal in zijn vergeving uitdrukt. En als mens worden we uitgenodigd om eerst onszelf te vergeven vanuit het besef dat we echt vergiffenis mogen ontvangen van God, en dan ook de andere te vergeven wanneer deze aan ons iets heeft misdaan, om ten slotte ook God te vergeven wanneer er schijnbaar zaken totaal verkeerd lopen in ons leven; het is weigeren de schuld daarvoor aan God te geven. Vergeven is een moeilijke aangelegenheid, maar het is de enige weg van de bevrijding. Het is de weg van

de bevrijding uit de rancune en de haat die we op ons geladen hebben en waarvan wijzelf ook het slachtoffer worden. Weigeren te vergeven is in feite tweemaal slachtoffer worden: het is slachtoffer zijn van een daad die aan ons wordt verricht en waaronder wij lijden, maar het is dit slachtoffer-zijn bevestigen en nog verstevigen door haat en rancune in onszelf te laten groeien. En dat laatste is zeer energie-opslorpend want het is investeren in de negativiteit die we toelating geven om ons leven te gaan beheersen.

Heling van wonden is maar mogelijk wanneer de pijn kan worden uitgesproken, en daarom is de confrontatie tussen dader en slachtoffer zeer belangrijk, én wanneer men tegelijk op de weg van de heling kan worden begeleid, en daarbij speelt de capaciteit om te kunnen vergeven de hoofdrol. Vergeving en heling gaan dus hand in hand en zijn de enige wegen om uit de problematiek te kunnen herrijzen. Bij afrekening hebben de haat en de wrok het laatste woord en dit zijn juist de grootste versperringen op de weg van de heling.

Daarom is de oproep van de commissie en van de Kerkverantwoordelijken aan de slachtoffers om zich bekend te maken goed, op voorwaarde dat daarmee de heling in het vooruitzicht wordt gesteld en dat het niet alleen gaat om afrekening van iets waarmee in feite niet af te rekenen is. Het gedane kwaad kan niet ongedaan worden gemaakt, nooit, tenzij dat men de vergeving toelaat in zijn leven. Dat is waarlijk de enige weg tot heling, er is geen andere, het is de weg van de liefde.

Nooit zal ik vergeten dat Jean Vanier juist na de Dutroux-affaire werd gevraagd of hij Dutroux nog kon liefhebben. Het werd muisstil in de zaal. "Misschien moeten we Dutroux nog meer liefhebben dan alle anderen, omdat hij wellicht tot deze daden is kunnen komen omdat hij iemand is die zonder liefde heeft geleefd". Ja, ook daders van kindermisbruik hebben recht op leven, op een leven in

liefde, net zoals we ook aan de grootste seksueel delinquenten onze liefde zullen moeten blijven geven als belangrijk onderdeel, misschien zelfs als basis van onze therapie. Dit kan tegen onze gevoelens ingaan, en het gaat hier helemaal niet om iets goedkoops, in de zin van het toedekken van het verleden. Daden afkeuren en ervoor straffen: ja, maar tegelijk de mens vergeven en hem met liefde proberen op weg te zetten naar een nieuw leven. En in onze therapie hen die het slachtoffer zijn geworden van misbruik blijven uitnodigen om naast de confrontatie en de terechte verwijten de vergeving een plaats te geven, te cultiveren, het laatste woord te geven, als ze echt willen geheeld uit de strijd komen.

Is dit het einde van het instituut Kerk?

Sommigen lijken in deze tsunami het einde van het instituut Kerk te zien. Het is de bom die moest barsten en die tot radicale vernieuwing moet leiden: het opheffen van het verplicht celibaat, het ontkrachten van de mannenmacht die in de Kerk heerst, het neerhalen van de structuren waarop de Kerk is gebouwd. Dat een aantal zaken grondig in vraag moeten worden gesteld lijkt geen twijfel. Er zal moeten gesproken worden over het celibaat, over de plaats van de vrouw en over structuren die van de realiteit zijn weggegroeid. Maar ook dit kan noch mag niet gebeuren in een sfeer van afrekening, maar wel met liefde voor de Kerk, met liefde voor het Rijk Gods, onder de leiding van de heilige Geest, vertrouwend dat God zijn Kerk niet in de steek laat als de gelovigen bereid zijn zich echt open te stellen voor het waaien van de Geest.

Sommigen zijn ontmoedigd in het instituut Kerk, zijn teleurgesteld en kwaad en verliezen de hoop. Dit is het laatste dat we mogen doen: het opgeven van de hoop. Onze houding daarbij moet zijn: ook al gaat het inderdaad slecht met de Kerk, ik wil er niet medeplichtig aan zijn het nog slechter te laten verlopen door het kwade te gaan uitvergrooten of er

schuldig over te zwijgen, maar ik zal op de plaats waar ik sta en met de middelen die ik heb meehelpen aan de bekering van de Kerk door te beginnen met mijn eigen bekering. Ook als alles om ons heen slecht lijkt te gaan, moeten we de vrijheid bewaren onze hoop op God te blijven stellen, want ontmoediging is ook het werk van het kwade en sluit ons af om het goede te laten groeien en zegevieren. Wanneer we al onze energie gaan steken in het opzoeken van het kwade en het eindeloos herhalen van dit kwade geven we juist meer "body" aan het kwade en wordt het kwade nog versterkt. Johannes van het Kruis zei: "Breng liefde, waar geen liefde is en je zult liefde vinden". We mogen hier ook de woorden van Paulus laten klinken: "De liefde laat zich niet kwaad maken en rekent het kwade niet aan. Zij verheugt zich niet over onrecht, maar vindt vreugde in de waarheid" (1 Kor. 13, 5-6).

Sommigen verheugen zich in het onrecht en scheppen er blijkbaar genoegen in om het kwade op te sporen en het naar buiten te brengen, als een soort rechtvaardiging van eigen wrok en bitterheid. Zij moeten beseffen dat ze daarmee niets goeds voortbrengen, alleen nog meer wrok en bitterheid in eigen hart en meer wrok en bitterheid in hun omgeving. Opnieuw hoort u mij niet zeggen dat het kwade moet worden verzwegen en toegedekt, in de doofpot worden gestoken. Het perspectief moet zijn: heling, uitzuivering, het echte Koninkrijk van God waar de liefde het kwade weet te overwinnen. Inderdaad, Paulus stelt ook dat de liefde vreugde vindt in de waarheid, en dat het goed is dat onrecht plaats kan maken voor de waarheid.

De Kerk zal groeien in deze tijd van intern lijden, als ze ruimte geeft aan de waarheid, maar ook aan de vergeving en de heling. Het zal een gezuiverde Kerk worden, nog wel steeds een Kerk van zondaars, maar die meer in waarheid met zichzelf en de anderen, en dus met God gaan leven. Van zo een Kerk kunnen we alleen maar dromen, en we mogen hopen dat het instituut Kerk daarvan de veruitwendiging is.